

Antik Roma Mutfağına bir Katkı: Phokaia'dan Pişirme Kabı Kapakları

A Contribution to Ancient Roman Culinary: Cooking Ware Lids from Phocaea

Gözde UĞUZ*

Öne Çıkanlar:

- Bu çalışmada incelenen kapakların Phokaia'daki buluntu sektöründe (1219 ada 8 parsel) oldukça yoğun miktarda ele geçmelerinden dolayı, kentin yerel üretimine işaret ettikleri düşünülmektedir.
- Paralel örneklerinin detaylı incelenmesinin ardından kentin bölgeler arası ilişkilerine dair bilgiler edinilmesi hedeflenmiştir.
- Katalogda sunulan pişirme kabı kapakları tek tipten oluşmaktadır ve tüm örnekler MS 3. yüzyıl ortalarına tarihlenmiştir.

Öz: Antik Dönem'de 12 İon kentinin en kuzeyindeki Phokaia, Aiolis ile İonia sınırında yer almıştır. Günümüzde İzmir İli, Eski Foça İlçesi'nde, modern kentin altında yer alan antik kentin kalıntıları, uzun yıllar süregelen kazı ve araştırmalar sonucunda gün ışığına çıkarılmıştır. Özellikle Arkaik Dönem'de koloni faaliyetleri sayesinde zenginleşen kentin, arkeolojik verilere göre, Roma Dönemi'nde küçülerek çömlekçi mahalleleri, atölyeleri ve çöplüklerinin yer aldığı endüstriyel bir seramik üretim sahasına dönüştüğü anlaşılmaya başlanmıştır. Bu makalede, Phokaia kentinin güney kesimdeki 1219 ada 8 parsel sektöründe 2015-2016 yıllarında ele geçen Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait pişirme kaplarına ait kapakları tanıtmak amaçlanmıştır. İncelenen kapakların tek tip bir formdan oluştuğu tespit edilmiştir. Aynı buluntu sektöründe, birbirine yakın seviyelerden elde edilen, normalden çok daha fazla sayıda kapak örneği, bu kapakların yerel bir üretimin ürünü olabileceğini düşündürmektedir. Başta Küçük Asya ve Kıta Yunanistan olmak üzere çeşitli bölgelerdeki birçok yerleşimde bulunan kapakların, MS 1-6. yüzyıllar arasında kullanıldığı tespit edilmiştir. Çalışmamızda ele alınan Phokaia tipi kapaklar ise buluntu tabakaları bağlamında MS 3. yüzyılın ortasına tarihlendirilebilmektedir.

Anahtar sözcükler: Phokaia, Roma Dönemi, Seramik, Pişirme kapları, Kapak

Highlights:

- The lids examined in this study are thought to indicate the local production of the city, as they were found in large quantities in the finding sector in Phocaea (1219 island, 8 parcel).
- After detailed examination of parallel examples, it is aimed to obtain information about the interregional relations of the city.
- The cooking ware lids presented in the catalogue are of a single type and all examples are dated to the mid-3rd century AD.

* Dr, İzmir, gozdeuguz@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-7141-6079

Makaleye konu olan seramikler, doktora tez çalışmamda bir bölüm olarak incelenmiş, burada yeniden derlenmiştir. Daha geniş bilgi için bkz. Uğuz-Yapıcı G. 2024, "M.S. 3-5. Yüzyıllarda Phokaia'daki Seramik Üretimi", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir, 222-277, Kat. No. 195-283.

Abstract: Phokaia, the northernmost of the 12 Ionian cities in the Ancient Period, was located on the border of Aeolis and Ionia. The ruins of the ancient city, which is located under the modern city in Eski Foça District of Izmir Province today, were unearthed as a result of excavations and researches over many years. According to archaeological data, the city, which prospered thanks to the colonial activities especially in the Archaic Period, shrunk in the Roman Period and turned into an industrial ceramic production area with potter's quarters, workshops and dumps. In this article, it is aimed to introduce the lids belonging to the cooking wares of the Roman Imperial Period recovered in 2015-2016 in the sector of island 1219, parcel 8 in the southern part of the city of Phokaia. It was determined that the analyzed lids consist of a uniform form. The higher than normal number of lids obtained from close levels in the same find sector suggests that these lids may be the product of a local production. The lids found in many settlements in various regions, especially in Asia Minor and continental Greece, have been found to have been used between the 1st and 6th centuries AD. The Phokaia-type lids discussed in this study can be dated to the middle of the 3rd century AD based on the levels of finds.

Keywords: Phocaea, Roman Period, Ceramic, Cooking ware, Lid

Summary: Located on the western coast of Anatolia, Phocaea was founded in the 3rd millennium BC, according to current excavation results. According to ancient sources, it was one of the 12 Ionian cities. The Ionians were seafaring people, and again according to ancient sources, the people of Phokaia sailed to the seas with ships with a capacity of 500 people. As a result, they established many overseas colonies and became rich. However, Phocaea was also damaged during the Persian occupation of Anatolia. Later, the city's navy was damaged in naval battles. In the following period, the city could not reach the wealth of the Archaic Period again. Ancient sources do not provide detailed information about the Roman Period of Phocaea. However, according to the excavation results, a large amount of Roman Period ceramics were unearthed in many parts of the city. Some of these excavation areas provide a large amount of the same type of ceramics, as well as some data indicating ceramic production, such as damaged samples and slags. One of these areas is island 1219, parcel 8, located in the southern part of the city. As a result of the excavations carried out in this area between 2015 and 2016, three different levels were identified. A large amount of coarse kitchen ceramics were found in the 3rd building level, which is located at the bottom of these building levels. The most common form among these ceramics are lopas and lids. Among the other forms are pans, khytrai, lekane, situla, mugs, jugs, a few amphorae and a sherd of a pot stand. In this study, lids, one of the ceramic forms mentioned above, are discussed. In this study, 36 samples of cooking ware lids were examined. These lids, which feature a single form, have a hard coarse paste and are suitable for kitchen use. The conical body extends downwards with a slightly convex profile, while a concave profile is observed near the rim in some examples. They have a knob with an average height of 1.5 cm, which is sometimes perfectly round but it is often trapezoidal. Clay colors generally vary between shades of brown, yellow and red. Small stone pieces, calcite and mica are frequently seen as additives. As a result of the identification of very similar examples, it can be said that there was a trade in these lids for nearby regions. This type of lid, which is an indispensable element of kitchen utensils, is frequently encountered in excavations in different sectors in Phocaea, and lids of this type have also been found in the western and southwestern Anatolia region, Continental Greece, Northern Africa, Eastern Adriatic shipwrecks and Israel. In the light of all the findings examined, it was determined that this type of lids were used between the 1st-6th centuries AD. However, all of the cooking ware lids recovered from the sector subject to our study were dated to the 3rd century AD as a result of both layer findings and comparisons with similar examples. It is thought that the lids analysed in this study indicate the local production of the city since they were found in large quantities in the 1219 island, 8 parcel, the homogeneous parallel samples were found in many different sectors in Phokaia and the paste textures of all the samples were of the same structure. Therefore, after a detailed examination of the city's ceramic tradition, production dimension and parallel examples, it is also aimed to obtain information about the inter-regional relations of the city.

Giriş

Phokaia, İzmir il merkezinin yaklaşık 69 km kuzeybatısındaki Eski Foça sınırları içerisinde. Kuzeyinde Çandarlı Körfezi ve Aliğa, güneyinde ise Menemen ve İzmir Körfezi ile sınırlanmaktadır (Fig. 1). Bu çalışma kapsamında incelenen seramiklerin ortaya çıkarıldığı 1219 ada 8 parsel alanı ise antik kentin güney bölümünde yer almaktadır.

Fig. 1. Phokaia antik kenti ve içerisindeki 1219 ada 8 parsel sektörünün konumu

Phokaia'da ilk kazı çalışmaları Felix Sartiaux tarafından gerçekleştirilmiştir. 1913-1920 yılları arasında aralıklar halinde devam eden bu kazı ve araştırmalarda kentin değişik yerlerinde yaptığı sondajlarda farklı dönemlere ait buluntular ortaya koymuştur (Özyiğit 1991, 127). Uzun bir aradan sonra kentteki kazılar, Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal tarafından 1951-1974 yılları arasında aralıklarla sürdürülmüş ve Athena Tapınağı'na ait bulgulara ulaşılmıştır (Akurgal 1956, 33-40). Kentte gerçekleştirilen son dönem kazıları ise 1989-2019 yılları arasında Prof. Dr. Ömer Özyiğit'in başkanlığında sürdürülmüştür. Bu kazılar sırasında kentin tarihini aydınlatacak oldukça önemli buluntular ortaya çıkarılmıştır (Özyiğit 2017).

Son dönem kazıları sırasında elde edilen arkeolojik verilere göre kentin ilk yerleşimi MÖ 3. bin yıllarına kadar geri gitmektedir (Özyiğit 2003, 102). Kuruluşundan itibaren belirgin yükseliş ve düşüş dönemleri gösteren kent, en parlak dönemini kolonizasyon sürecinde yaşamıştır (Herodotos. I.163-167; Bellido 1940, 60-62; Langlotz 1966, 15, 17; Akurgal 1993, 55; 59; Morel 2006, 359-416; Özyiğit 2007, 347 Arıcı 2022, 82-84). Ancak kent sakinleri için bu Altın Çağ, Persler'in MÖ 546 yılında Sardis'i ele geçirmesiyle birlikte sona ermişti. Pers yıkımından ve süregelen zamanda deniz savaşlarında (Lade ve Alalia Deniz Savaşları) donanmanın aldığı hasarlardan dolayı ekonomik yönden zorluklar yaşamışlardır (Akurgal 1990, 291). Tüm olumsuz durumlara rağmen Phokaialılar, Hellenistik Dönem'in başında Anadolu'nun en eski taş tiyatrosunu inşa etmişlerdir (Özyiğit 1993, 3-8). Yavaş yavaş toparlanmaya başlayan kent için MÖ 190 yılı tekrar bir felaket olacaktır. Bu yıllarda Roma ordusu, Suriye Kralı III. Antiochos ile savaşmak üzere Anadolu'ya gelince Phokaialılar kralın tarafına geçmiştir. Bunun üzerine Roma

ordusu, Phokaia'yı kuşatmış ve askerler kenti yakıp yıkmışlardır (Bean 1995, 101). Pergamon Krallığı, III. Attalos'un vasiyetiyle MÖ 133 yılında Roma İmparatorluğu'na bağlandığında, Phokaia da Roma'ya bağlanmıştır (Strabon, *Geographika* XIII 4, 2; Plinius, *Naturalis Historia* XXXIII 148; Malay 1992, 126). Kaynaklara göre II. Eumenes'in gayrimeşru oğlu Aristonikos vasiyetnameyi tanımayarak tahta kendisinin geçmesi gerektiğini iddia ederek ayaklanmış (Justinus, *Epitoma* XXXVI 4, 6; Plutarkhos, *Flamininus* 21, 6; Strabon, *Geographika* XIV, 646; Demircioğlu 1987, 415; Malay 1987, 13-47; Malay 1992, 126; Kaya 2005, 15). Roma, Phokaia'nın da desteğiyle Ege kıyılarına hakim olmak için harekete geçen Aristonikos'u MÖ 130 yılında ani bir baskınla esir alarak isyana son vermiştir (Malay 1987, 38-46). Roma Senatosu, Aristonikos'un yanında duran Phokaia'nın yerle bir edilmesine karar verse de Phokaia'nın kolonisi Massalia'nın, Romalıların dostu olması sıfatıyla kentin affedildiği ancak bağımsızlığının elinden alındığı bilinmektedir (Magie 1950, 155, n. 31; Sartiaux 1952, 11-12; Broughton 1959, 509). Bazı kaynaklara göre, Aristonikos ayaklanması Phokaia, Apollonis, Stratonikeia ve Thyateira'daki kistophoros sikkelerinin darbinin durma nedenini açıklamaktadır (Tozan 2005, 155).

Phokaia'da Seramik Endüstrisi

Antik kaynaklar, Phokaia'nın Roma Dönemi süreciyle ilgili fazla bilgi vermezken, arkeolojik veriler kentin Arkaik Dönem'deki ihtişamına bir daha ulaşamadığını ortaya koymaktadır (Özyiğit 1995, 13; Arıcı 2020, 155-183). Ömer Özyiğit başkanlığında gerçekleştirilen kazılar (1989-2019 yılları arasında), Geç Roma Dönemi'nde kentin büyük bir seramik endüstri merkezi haline geldiğini göstermiştir. Bu dönemde, Arkaik ve Klasik dönemlere ait yerleşimlerin sürdürülmediği mahallelerin seramik atölyeleri ve çöplük alanlarına dönüştüğü de anlaşılmıştır (Özyiğit 2009, 399). Kentin birçok noktasında yapılan kazı çalışmalarında, Roma Dönemi günlük kullanım seramiğine ilişkin çok çeşitli kaplar (tava, lopus, khytra, situla, lekane, maşrapa, kapak, testi, amphora, altlık vb.) ile Kırmızı Astarlı Seramikler (Geç Roma C Seramikleri/Phokaia Kırmızı Astarlı Seramikleri, Doğu Sigillata C/Çandarlı Grubu Seramikleri ve Afrika Kırmızı Astarlı Seramikleri) ortaya çıkarılmıştır. Günümüze kadar devam eden çalışmalarda, Roma Dönemi'ne ilişkin 12 atölye ve çöplük alanında ortaya çıkarılan bu seramiklerin bir bölümü tez, bir bölümü ise kazı raporları ve makaleler halinde değerlendirilmiştir (Fig. 2) (Özyiğit 1991, 128, 137-138; Özyiğit 1992, 102-104; Özyiğit 1993, 1-8, 21-22; Özbütev 1994; Uslu 1994; Aydemir 1995; Özyiğit 1998, 764-772; Özyiğit 1999, 51-54; Özyiğit 2000, 37-38; Özyiğit 2006, 81-82; Özyiğit 2007, 348-354; Özyiğit 2008, 491-507; Özyiğit 2010, 68; Fırat 2011; Fırat 2012a, 153-166; Fırat 2012b, 105-115; Özyiğit 2012, 486; Fırat 2013, 69-85; Özyiğit 2013, 175; Fırat 2014, 21-36; Uğuz 2015; Okan et al. 2018, 166-185; Civelek 2021, 41-65). Söz konusu seramik atölyeleri ve çöplük alanlarına ilişkin 12 farklı sektörde gerçekleştirilen kazılarda ele geçen seramiklerin buluntu sayısı ve yoğunluğu kentin seramik üretiminde ulaştığı olağanüstü boyutun önemli göstergelerini ortaya koymaktadır. Phokaia sınırları içerisindeki tüm bu alanların ortak özellikleri, yoğun miktarda benzer türde seramik, üretim artıkları ve cüraf kalıntıları içermeleridir. Buna göre, Phokaia kentinin birçok noktasında Roma Dönemi'nde günlük kullanıma ilişkin seramik üretiminin MS 2. yüzyıldan itibaren endüstriyel anlamda gelişmeye başladığı, MS 3. yüzyılda ise bu üretimin aynı formların sürekli tekrarı biçiminde seri niteliğini kazandığı gözlenmektedir. Bu üretimlerin MS 4. yüzyıldan itibaren azalmaya başladığı ve kentte MS 5. yüzyılın başlarından itibaren Geç Roma C Seramiği atölyeleri kurulduğu anlaşılmaktadır. Bu üretimler ise eldeki verilere göre, MS 6. yüzyılın sonlarına kadar devam etmiştir.

Buluntu Alanıyla İlgili Veriler

Bu çalışmanın konusunu oluşturan seramiklerin ele geçtiği *1219 Ada, 8 Parsel Sektörü*, Foça İlçesi, Atatürk Mahallesi'nde yer almaktadır. 2015-2016 yıllarında gerçekleştirilen kazı çalışmalarında 15 adet sondaj açılmış ve arkeolojik verilere göre, mimari kalıntılarla birlikte ortaya çıkan buluntuların niteliğine dayanarak üç ayrı tabaka saptanmıştır: I. Yapı Katı (0.05 – -0.18 m); II. Yapı Katı (-0.18 – -0.90 m); III. Yapı Katı (-0.90 – -1.74 m) (Fig. 3-4).

Fig. 2. Phokaia, Roma Dönemi seramik atölyeleri ve çöplüklerini gösteren harita

Arkeolojik verilere göre, -0.18 m'nin üst seviyesinde yapılan kazılarda ele geçen seramikler, Geç Roma Dönemi'ne ait az sayıda kırmızı astarlı parçalardır. -0.18 – -0.90 m seviyeleri arasında ise ele geçen seramiklerin büyük bir bölümünü, MS 5. yüzyılın ortalarına ve ikinci yarısına ait Geç Roma C seramik parçaları oluşturmaktadır. -0.90 m seviyesinde oturma düzleminde yapılan kazılarda -1.30 – -1.74 m seviyeleri arasında yoğun olarak günlük kullanıma ait kaba mutfak kabı parçaları ele geçmiştir. Bu buluntular, parsel alanındaki en yoğun seramik grubunu oluşturmaktadır. Seramikler analogik açıdan değerlendirildiğinde çoğunlukla MS 3. yüzyılın ilk yarısına işaret etmektedir. Böylece alanda MS 3. yüzyıldan başlayarak MS 6. yüzyılın ortalarına kadar süren bir seramik yelpazesi gözlenmektedir. Ortaya çıkarılan üç ayrı seviye grubuna ait duvarlar, yoğun seramik buluntular, az sayıda bozuk üretimler ve cürufklar, antik dönemde bu parsel alanının yoğun bir şekilde kullanıldığını göstermektedir.

1219 Ada 8 Parsel'de Ele Geçen Roma Dönemi Pişirme Kabı Kapakları

İnsanların ihtiyaçları yönünde şekillenen mutfak eşyalarının yapımında pişmiş toprak, taş, bronz, bakır, demir ve cam malzemelerin kullanıldığı bilinmektedir. Ancak pişmiş toprak malzemeden yapılanlar, genellikle ucuzlukları nedeniyle en çok talep gören mutfak eşyaları olmalıydı. Bu çalışmada incelenen kapaklar, pişirme kaplarının üzerine kapanan pişmiş topraktan mutfak elemanlarıdır (Fig. 5). Roma İmparatorluğu döneminde "operculum" olarak adlandırılan kapaklar, evlerde yalnızca yemek pişirilmeye ayrılmış bölüm olan *culina*'nın önemli yardımcı elemanlarıydı. Bu kapaklar, pişirilen yiyeceklerin sıcak kalmasını sağlamak ve istenmeyen maddelerin yemeğin içine düşmesini engellemek amacıyla üretilmişlerdi (Hilgers 1969, 70; Zeyrek 2011, 79, dipnot 889).

Çalışmamıza konu olan kapakların tümü iyi pişirilmiştir. Hamur yapıları sert ve renkleri yoğunlukla kahverengi, sarı ve kırmızı tonları arasında değişkenlik göstermektedir. Tıpkı lekane ve tavalarda olduğu gibi kalsit, mika ve küçük taşçık parçalarının gözle seçilebildiği bir hamur yapısı hakimdir¹.

Pişirme kabı kapaklarında tek tip gözlenmektedir. Buna göre kapak parçalarında konik gövde hafif bir dışbükey profille aşağı doğru uzamakta, oturma düzlemine yani ağız kenarına yakın bir yerde ise içbükey profil görülmektedir. Bazı örneklerde bu içbükey profile rastlanmamakla

¹ Çalışmada incelenen seramiklerin kil ve astar rengi için Munsell Soil Color Chart Kataloğundan yararlanılmıştır.

birlikte, ağız kenarına geçiş düz olarak son bulmaktadır. Cidar, dudak kısmında en ince halini alır. Genellikle 1.5 cm yüksekliğinde bir tutamağa sahiptirler ve bu tutamak bazen tam yuvarlak olsa da çoğu zaman deforme bir profil vermektedir. Büyük bölümü tek tarafa eğimli bir tutamak formuna sahip bu kapakların hem iç hem dış yüzeyinde yivlendirmeye rastlanmaktadır.

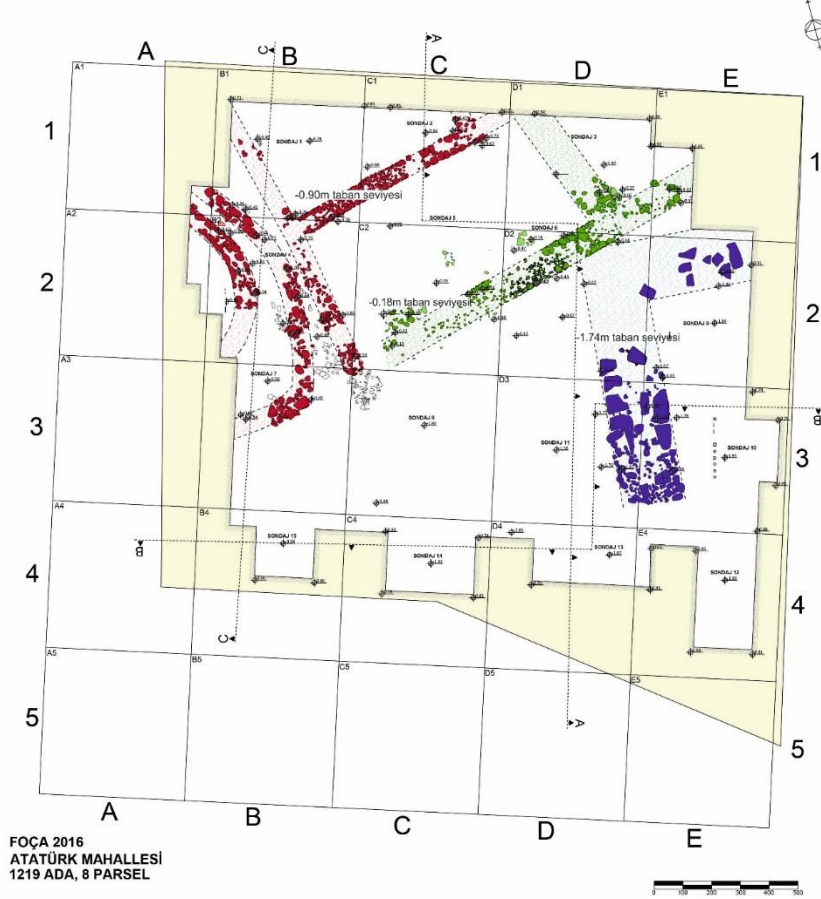

Fig. 3. 1219 ada 8 parsel planı. (Özyiğit 2018, 127, Çiz.2)

Fig. 4. 1219 Ada, 8 Parsel Alanı. 0.05 – -1.74 m seviyeleri arasında kalan mimari buluntular (Fotoğraf: Phokaia Kazı Arşivi)

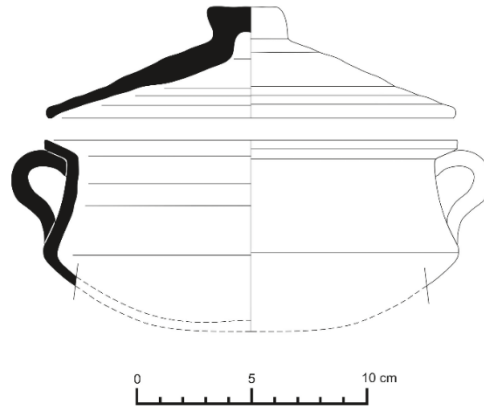

Fig. 5. Phokaia'dan bir lopas ve kapağı
(Çizimde: Kapak Ağız Çap. 17.4 cm ve Lopas Ağız Çap. 18 cm)

Phokaia pişirme kaplarına ait kapak parçaları, kazı alanının E2, D3–E3, D4–E4 plankarelerinde ve -0.90 – -1.75 m seviyeleri arasında bulunmuşlardır. Buluntu yoğunluğu -1.50 ile – -1.75 m seviyeleri arasında gözlenmekte olup, tüm kapak buluntularının yaklaşık %80'ine bu seviyeler arasında rastlanmıştır. Ağız kenarlarının çapları 16.0–23.2 cm arasında değişmektedir. Çoğu zaman tam yuvarlak olmayan fakat ölçü veren tutamakların genişlikleri 2.5–4.4 cm arasındadır. Tam profil veren pişirme kabı kapaklarının yüksekliklerinin ise 4.2–5.8 cm arasında değiştiği görülmektedir.

Kataloga alınan kapakların tutamak bölümlerinin çoğunluğunda yamukluklar gözlemlenmektedir. Bu tür kapaklar, çarkta ağızları yukarı gelecek şekilde çekilirken tutamak kısmı çark diskine sabitlenmiş olarak durmaktadır. Çekim işlemi tamamlandıktan sonra kapak, tutamağın bulunduğu taraftan ip veya telle kesilerek çark diskinden ayrılır. Bu işlem sırasında, tutamağın üst kısmı kesme yönünde deforme olabilir. Kapak, kurutulduktan ve fırınlandıktan sonra, ayrıca bir işlem uygulanmadığı takdirde, bu kesme izleri korunur (Aydemir 1995, 79, 195). Bu nedenle tutamakların görünümü özensizdir.

Karşılaştırmalı Analiz: Coğrafi ve Kültürel Bağlımlar

Günümüzdeki işlevi antik dönemdeki işleviyle aynı olan kapaklar, tüm antik zamanda yardımcı birer pişirme aracı olarak kullanılmışlardır. Atina Agorası'nda rastlanan Hellenistik Dönem kapaklarında birkaç farklı form gözlenmektedir. Fakat genel özellikleri, bir tutamağa sahip olmaları ve tutamaktan gövdeye doğru açılan konik profilleridir. Kimisi hafif içbükey şekilde kimisi ise çok daha dik bir açıyla tutamaktan ağız kenarına doğru inmektedir. Tutamakları çeşitlilik göstermekte, kimisi küçük bir topuz biçiminde, kimisi ise içi oyuk ve daha büyük bir formdadır. Atina Agorası'nda ele geçen Hellenistik Dönem'e ait bu kapaklar, lopasların üzerine kapanacak biçimde resmedilmişlerdir (Rotroff 2006, Fig. 82/715, Fig. 83/726, Fig. 84/735, Fig. 85/733, Fig. 90/713-730, Fig. 91/731-735, 740-745, Pl. 73/714, 718, 729, 731, 736, 739, 743-744.).

Antik Dönemde Smyrna (İzmir) Körfezi'nin hemen doğusunda yer alan Nif Dağı'ndan ele geçen seramiklerin incelendiği bir çalışmada da Hellenistik Dönem mutfak kaplarına ilişkin kapaklar yer almaktadır. Bunların da tutamakları çeşitlilik göstermekte, bazıları tam yuvarlatılırken bazıları daha keskin formda, bazıları düğme biçiminde, bazıları ise içi çukur şeklindedir. Bir kısmı yerel üretim olarak değerlendirilmiş olan tüm bu kapaklar MÖ 3. yüzyılın sonu – 2. yüzyılın başına tarihlendirilmektedir (Özdemir 2019, 334, Lev. 31/182-193). Örneklerine Nagidos (Körsulu 2015, 173-174, Fig. 74-77), Knidos (Doksanaltı 2006, 725, No. 1204, No. 1205, No. 1206), Korinth (Edwards 1975, 129-130, Pl.31, 692), Paphos (Hayes 2003, 452, 456-458, Fig.4, 34, 35, 37, 38) ve Stobi (Anderson-Stojanović 1992, Pl. 95/810-813, Pl.

131/1130-1131) kentlerinde de rastlanan kapakların tümü, yukarıda anlatılan özelliklere sahiptirler. Yani tümünde de çok çeşitli tutamak formları görülmekte, gövdeleri ise konik biçimde tutamaktan ağız kenarına doğru açılmaktadır. Hellenistik Dönem örneklerinin Roma Dönemi kapaklarının habercisi niteliğinde olduğu açıktır. Sonuç olarak üretim, devamlılığı olan bir süreçtir ve bu seramik üretimi için de geçerlidir. İşlevselliklerinden dolayı kapaklar, uzun yıllar değişmeden de kullanılmış olabilirler. Nitekim Hellenistik Dönem kapakları ile Roma Dönemi kapakları arasında form açısından çok büyük farklar yoktur. Aynı zamanda yerel üretimler arasındaki çeşitlilikten kaynaklanan birtakım detay farklılıkları gözlenmektedir. Bu durumda, kapaklar için en azından büyük bir form gelişiminin söz konusu olmadığı görülmektedir. Hellenistik Dönem'den sonra kapakların daha kaba ve özensiz bir şekilde üretildiği, Geç Roma Dönemi'nde ise Klasik ve Hellenistik gelenekten çok farklı olarak üretimin daha kötüye gittiği, neredeyse tamamen özensiz, yamuk tutamakları olan örneklerin üretildiği söylenebilir.

Phokaia'da 1989 yılından itibaren kazısı gerçekleştirilen sektörlerden elde edilen ve çeşitli çalışmalarda incelenen seramikler arasında kapaklar da bulunmaktadır. Kentin kuzey kesiminde Çifte Kayalar adıyla bilinen tepenin karşısındaki alanda gerçekleştirilen 'Keramik Atölyeleri Çöplüğü' olarak adlandırılan kazılarda ortaya çıkarılan kaba seramikler üzerine yapılan çalışmalar, profil ve nitelik bakımından bu çalışmada ele alınan kapaklarla büyük benzerlik göstermektedir. Söz konusu kapaklar, çalışmamızdaki örneklerle uyumlu olarak MS 3. yüzyılın ortalarına tarihlendirilmiştir (Özbütev 1994, 36-37, Lev. 39-40, 182-189; Aydemir 1995, 78-79, Lev. LXXV K1-3, Lev. LXXVI K4-13). Kentin güney tarafındaki Atatürk Mahallesi Akkaya Mevkiinde gerçekleştirilen bir başka seramik çöplüğü kazılarında ele geçen kapakların ise, 'A, B, C' olmak üzere üç ayrı tipte incelenmiş olduğu görülmektedir (Fırat 2011, 107-114). A ve B tipleri, çalışmamızdaki kapaklarla aynı profili vermektedir. Homojen olan hamur, üretim ve profil özellikleri, kentin günlük kullanıma ilişkin seri üretim niteliğindeki ürünleri olduğuna işaret etmektedir. Seramik Çöplüğü aşmalarından ele geçtiği belirtilen bu kapaklar, MS 2-4. yüzyıllar arasında tarihlendirilmektedir (Fırat 2011, 107-114, Lev. 65, No. 10-14, Lev. 66, No. 15, 39, Lev. 67, No. 160-166, 174, Lev. 68, No. 167).

Phokaia antik kent merkezindeki 'Mozaikli Alan' sektöründe gerçekleştirilen kazı çalışmalarında mezar kabı (*urne*) olarak kullanılmış lopaslar ve bunların üzerini kapatan kapaklar ortaya çıkarılmıştır. Kazı raporunda da bir lopasın üzerine oturtulmuş olarak gösterilen bu kapak, çalışmamızdaki pişirme kabı kapakları ile profil ve yamuk çekilmiş tutamak biçimi bakımından özdeşidir. Lopasların profil yapısı nedeniyle bu gömüler, MS 3. yüzyıla tarihlendirilmiştir (Özyiğit 1998, 765, Res.7). Phokaia 'Çanak Koyu' Sualtı Araştırmaları sırasında ele geçen buluntuların incelendiği çalışmadaki oldukça benzer bir kapak ise, yakın türdeşlerinden hareketle MS 2-3. yüzyıla tarihlendirilmektedir (Okan et al. 2018, 172, Kat. No. 9, Resim 13, Çizim 9).

Ephesos'ta kazısı yapılan farklı sektörlerde de günlük kullanıma ilişkin kapakların ele geçtiği bilinmektedir. Ladstätter, Yamaç Evler 2 sektöründen ele geçen benzer kapakların MS 1. yüzyılın üçüncü çeyreğinden MS 230'a kadar tarihlenen buluntu kontekstinden ele geçtiklerini belirtmektedir (Ladstätter 2010, Taf. 90/AK-511-514, Taf. 102/AK 691-699, Taf. 112/AK 875 - 877). Vedius Gymnasiumu'nda ele geçen seramikler içerisindeki günlük kullanıma ilişkin kapak parçalarını ise, MS 3. yüzyılın üçüncü çeyreğine yerleştirmiştir (Ladstätter 2008, Taf. 287/K105-106).

Magnesia'da Hypokaustlu Yapı sektöründe ele geçen benzer örneklerde tutamaktan ağız kenarına doğru açılan bir gövde ve çoğunlukla yamuk biçimli bir tutamak görülmektedir. Örnekler, MS 2. yüzyıllara tarihlendirilmişlerdir (Vapur 2009, Çiz. 72/501, Çiz. 73/510-511, 518). Magnesia Theatron Kazısı'nda ortaya çıkarılan kapaklar içerisindeki benzerlik gösteren bir örnek ise, türdeşleri göz önünde bulundurularak MS 2-3. yüzyıllara tarihlendirilmiştir (Vapur 2011, 168, Çiz. 9/78).

Patara'da ele geçen, pişirme kaplarına ait olan yayvan gövdeli, genellikle yamuk kesilmiş ve

içi boş bir tutamağa sahip kapaklara çokça rastlandığı görülmektedir. Phokaia kapaklarının profiliyle paralel, birçoğu ortalama boyutlara sahip bu kapaklar, benzerleri doğrultusunda MS 1-2. yüzyıllara tarihlendirilmiştir (Özdemir 2009, 78-79, Lev. 32/319-20, Lev. 33/321-330).

Antandros'ta ele geçen pişirme kaplarına ait kapaklar ise, genel profil özellikleri bakımından Phokaia kapaklarıyla benzerlik gösterebilir de daha ince katkılı ve açık renk hamurlarıyla Phokaia örneklerinden ayrılmaktadır. Söz konusu Antandros örnekleri, MS 1-3. yüzyıllara verilmektedir (Aktaş 2018, Kat. No. 728).

Metropolis'te bir depozitte ortaya çıkarılan kapak, Phokaia örnekleriyle yakından benzerlik göstermektedir; ancak biraz daha yüksek ve tutamağı daha geniştir. Metropolis örneği, depozite bağlı olarak MS 2-3. yüzyıllara tarihlendirilmiştir (Ekin-Meriç 2014, Pl. 6, Cat. 41). Aynı kentteki Peristilli Ev sektöründe ele geçen kapak parçaları da Phokaia kapaklarıyla benzerdir ve taban seviyelerinde ele geçen sikkeler yardımıyla MS 2-3. yüzyıllara tarihlendirilmişlerdir (Ekin-Meriç & Öz 2017, 263-278, Çiz. 7/ 82, 97).

Parion'dan ele geçen Roma Dönemi seramikleri arasında Phokaia tipi benzeri kapaklar da bulunmaktadır. Profil olarak Phokaia buluntusuna benzer biçimde tutamak bölümünde yamukluk görülen ve gövde profili açısından da oldukça benzerlik taşıyan Parion örneği, MS 3-4. yüzyıllara tarihlendirilmektedir (Aktaş & Ergürer 2023, Fig. 7/1).

Çok sayıda Roma Dönemi malzemesinin ele geçtiği Saraçhane buluntuları arasında kapaklar da yer almaktadır. Phokaia tipi kapak profili gösteren dört kapaktan ikisi tam profil vermektedir ve tutamakları da Phokaia örneklerindeki gibi çarktan ayrılırken yamulmuştur. Benzer dört örneğin de gövde bölümleri hafif içbükey biçimde ağız kenarına doğru inmektedir. Örneklerin tümünde iç ve dış yüzeyde yivler gözlenmektedir. Bu kapakların, MS 5. yüzyılın ortası – 6. yüzyılın ortasına tarihlenen depozitlerden ele geçtiği belirtilmiştir (Hayes 1992, Fig. 34/15.6-7, Fig. 35/22.5, Fig. 39/35, Fig. 42/106).

Yukarıda incelenen tüm örneklerin yanı sıra, Phokaia tipi kapaklar ile profil bakımından benzerlik gösteren ve MS 2-3. yüzyıllar arasına tarihlendirilen benzer örneklerin Anadolu coğrafyasında Didyma (Wintermeyer 2004, 70, Abb. 693 Type 2.1; Bumke et al. 2015, 138, Abb. 30/8), Letoon (Lemaître et al. 2013, 208, Fig. 16/LYC36), Ksanthos (Des Courtils & Laroche 2004, 332, Fig. 26/4-5), Aigai (Doğar et al. 2009, 350, Resim 8), Tralleis (Erön 2013, 123, Lev. 128, Kat. No. 118), Thyateira (Maden 2019, Kat. No. 56-57) ve Smyrna (Tunç 2018, Kat. No. 15) kentlerinde de ortaya çıkarıldığı bildirilmiştir.

Roma Dönemi coğrafyası içerisinde Asia Minor toprakları dışında kalan bazı bölge ve kentlerde de bu tip kapaklardan bulunduğu gözlenmiştir. Bu bölgelerden biri de yoğun ticari ilişkilerin olduğu Kıta Yunanistan'dır. Kıta Yunanistan'ın en önemli kontekst buluntu grupları da çoğunlukla Atina Agorası kazılarında gelmektedir. Atina Agorası'nda ele geçen seramikleri değerlendiren Robinson'un, K grubu olarak tanımladığı kontekst buluntular arasında konik gövdeli bir kapak da yer almaktadır. Söz konusu örnek, Phokaia tipi kapak profiline benzerlik göstermektedir ve buluntu kontekstine bağlı kalınarak MS 3. yüzyılın ortasına tarihlendirilmiştir (Robinson 1959, 58-59, K107). Knossos'taki Villa Dionysos buluntuları arasında, çok sayıda benzer Phokaia tipi seramikler yer almaktadır. Bu formlardan biri de Phokaia tipi kapaklardır. Bu kapaklar, yamuk tutamaklı, konik gövdeli, yuvarlatılmış ağız kenarlıdır ve tam profil vermektedirler. Gövdeleri üzerinde çark izleri bulunan bu kapaklar, ortalama boyutları ve özensiz işçilikleriyle pişirme kaplarına ait olmalıdırlar. Söz konusu kapaklar, Hayes tarafından MS 1-2. yüzyılın ortalarına kadar tarihlendirilen buluntu kontekstlerinden ele geçmiştir (Hayes 1983, Fig. 6/75, Fig. 12/154, Fig. 17/220).

Doğu Adriyatik'te Ege kökenli günlük kullanım kapları olarak nitelendirilen kapların ele geçtiği Nerezine Batığı'nda Phokaia tipine benzer kapaklar tanıtılmıştır. Söz konusu batığın, büyük olasılıkla Phokaia'dan yola çıkıp Batı Slovenya'ya ulaşması beklenen bir kargo gemisine ait olması gerektiği belirtilmektedir. Batıdaki kapaklar, Phokaia örneklerinde sıklıkla görülen

yamuk tutamaklı, yuvarlatılmış ağız kenarlı, konik gövdeli tiptedir ve gövde üzerinde sık çark izleri seçilmektedir. Çalışmada incelenen pişirme kabı ve kapakların MS 60–250 yıllarında Ege’de yaygın olarak görüldükleri belirtilmektedir (Istenič & Schneider 2000, 341, 345, Fig. 5/1-2). Adriyatik’teki Izmetište Batığı’nda ele geçen Ege kökenli pişirme kapları arasında bu kaplara ait kapakların da bulunduğu görülmektedir. Tam profili korunmuş olarak ele geçen bu kapaklar, Phokaia kapak tipi ile aynı profil özelliklerine sahiptirler. Batıkta bulunan diğer Ege kökenli olarak adlandırılan pişirme kapları gibi, MS 2–3. yüzyıllara tarihlendirilmişlerdir (Jurišić 2000, Fig. 25/1-3, Fig. 30/4).

Berenice’de ele geçen çok sayıda seramik buluntunun içerisinde günlük kullanıma ilişkin mutfak kabı kapakları da yer almaktadır. Bu kapakları inceleyen Riley, onları ağız profillerine göre ayırarak tipoloji oluşturmuştur (Riley 1979, Fig. 118/752-761, Fig. 119/762-800). Phokaia benzeri örnekte ise yalnızca gövde ve ağız kenarı korunmuş durumdadır. Kapak parçası, gövdeden ağız kenarına doğru düz biçimde inen bir gövde ve ağız kenarına doğru hafif içbükey profil göstermektedir. Ayrıca gövdede tipik çark izleri bulunmaktadır. Bu tipe sahip örneklerin özellikle MS. 3. yüzyıl civarı oldukça sık görüldüğü ifade edilmektedir (Riley 1979, 321, Fig. 119/763).

Bahsi geçen kentlerin yanı sıra, Phokaia tipi pişirme kabı kapağı profiline benzerlik gösteren Sparta’dan bir ağız kenarı parçası MS erken 5. yüzyıla tarihlendirilmiştir (Pickersgill & Roberts 2003, Fig. 19/138). Amphipolis’te tutamak ve gövde bölümü korunmuş bir örnek ise, MS 1–4. yüzyıl gibi uzun bir tarih aralığına yerleştirilmektedir (Malamidou 2005, Fig. 4/19). Bugünkü İsrail’in antik liman kenti olan Caesarea Maritima’dan tam profil veren konik gövdeli benzer bir örnek, ele geçtiği depoiztle bağlantılı olarak MÖ 1 – MS 4. yüzyıllara verilmiştir (Oleson vd. 1994, Fig. 44/K77). Ayrıca Delos buluntusu MS geç 3. yüzyıl – erken 4. yüzyıla (Le Quéré 2018, 401, Fig. 34/C31), Halmyris’den benzer örnek MS 2–6. yüzyıl aralığına (Topoleanu 2000, 329, Pl.XXXVII/313) ve Kartaca örnekleri MS 4–6. yüzyılın ilk yarısına (Fulford & Peacock 1984, 197, Fig. 75/ 4.7) tarihlendirilmişlerdir. İtalya - Toskana Bölgesi’ndeki Livorno yakınlarında ele geçen benzer profildeki kapak tipinin MS 1–2. yüzyıllardan itibaren görülmeye başladığı ve Erken İmparatorluk Dönemi’nde yaygınlaştığı belirtilmektedir (Picchi 2008, Fig. 7/82).

Değerlendirme

Bu çalışmada, antik Phokaia, modern Eski Foça’daki 1219 Ada 8 Parsel Sektörü’nde 2015-2016 yıllarında gerçekleştirilen kazılarda ele geçen ve birbirlerine benzer profillere sahip çok sayıda kapak parçasından 36 örnek derlenerek sunulmuştur. Söz konusu kapak parçaları, buluntu alanında saptanan üç ayrı yapı katından en altta konumlanan 3. yapı katında ele geçmiştir. Bu yapı katında kapakların yanı sıra lopas, khytra, tava, lekane, situla, maşrapa, testi, az sayıda amphora ve bir altlık parçası da ortaya çıkarılmıştır. Tümü aynı yüzyıla tarihlendirilen bu günlük kullanım kapları, çoğunlukla mutfak kullanımı için uygundur. Alandan ele geçen tek tip form karakteristiğine sahip pişirme kabı kapakları da üzerlerini örttüğü kaplar gibi sert kaba hamurludur. Kil renkleri genellikle kahverengi, sarı ve kırmızı tonları arasında değişkenlik göstermektedir. Katkı maddesi olarak taşçık, kalsit ve mika yoğun bir şekilde görülmektedir. Profilleri koniktir ve hafif bir dışbükey profille aşağı doğru uzamaktadır. Ağız kenarına yakın bir yerde ise bazı örneklerde içbükey profil görülmektedir. Tepe noktasındaki tutamakları, ortalama 1.5 cm yüksekliğindedir ve bazen tam yuvarlak olsa da çoğu zaman çarktan çekilme sırasında oluşan yamukluk görülmektedir.

Arkeolojik verilere göre seramik üretiminin, Phokaia için özellikle Roma Dönemi’nde doruk noktasına ulaşmış bir faaliyet kolu olduğu söylenebilir. Günümüze dek Phokaia’da yapılan arkeolojik kazılar, kentin seramik üretimi yapan bir merkez olduğunu ortaya koymuştur (Özyiğit 1991, 129; Özyiğit 1992, 102-104; Özyiğit 1993, 1-8; Özbütev 1994; Uslu 1994; Aydemir 1995; Özyiğit 1995, 11-18; Özyiğit 1996, 8-9; Özyiğit 1998, 764-765; Özyiğit 2000, 37-38; Özyiğit

2008, 493-504; Fırat 2011; Özyiğit 2012, 486; Uğuz 2015, 100-107; Okan et al. 2018, 166-185). 1219 ada 8 parselde ele geçen, seri üretim niteliğindeki normalden çok daha fazla sayıdaki kapak parçası, bu üretim geleneğini büyük ölçüde doğrular niteliktedir. Söz konusu kapakların homojen yapıdaki paralel örnekleri, yukarıda ele aldığımız gibi Phokaia'da birçok farklı sektörde de bulunmuştur. Hem bu durum hem de aynı alanda ele geçen mutfak kaplarının hamur yapısının benzerlik göstermesi, bu kapakların yerel üretim olarak değerlendirilmesini sağlamaktadır.

Çalışma kapsamında incelenen, ihracat potansiyeline sahip seri üretim niteliğindeki bu seramiklerin yalnızca Batı Anadolu'da değil, Roma coğrafyasının birçok bölgesinde de kullanıldığı anlaşılmaktadır. Benzer örneklerinin tespiti, bu kapakların ticaretinin mevcut olduğunu göstermektedir. Batı ve güneybatı Anadolu'da, Magnesia, Ephesos, Patara, Antandros, Aigai, Metropolis, Thyateira, Smyrna Agorası, Saraçhane, Didyma, Ksanthos ve Tralleis gibi yerleşimlerde; Kıta Yunanistan'da ise Atina Agorası, Sparta ve Amphipolis'te bu kapaklara rastlanmıştır. Ayrıca, Knossos, Paphos, Delos, Halmyris, Kartaca, Doğu Adriyatik batıkları ile İsrail'de Berenice ve Caesarea Maritima'da da karakteristik tipteki bu kapaklara rastlanmıştır.

Başta Küçük Asya ve Kıta Yunanistan olmak üzere çeşitli bölgelerdeki birçok yerleşimde bulunan kapakların, MS 1–6. yüzyıllar arasında kullanılmış olduğu görülmektedir. Çalışmamıza konu olan Phokaia tipi pişirme kabı kapaklarını ise kendi buluntu tabakaları bağlamında MS 3. yüzyılın ortasına tarihlendirmek mümkündür. Bu tarihllemeyi, Atina Agorası ve Ephesos gibi kontekst verilerin ele geçtiği kazılar da doğrulamaktadır.

Yazarın Notu

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde ve Roma Dönemi seramiklerine dair elde edilen bulguların değerlendirilmesinde önemli katkıları olan üçüncü dönem Phokaia Kazı Başkanı, değerli hocam Prof. Dr. Ömer Özyiğit'e içten teşekkürlerimi sunarım. Kendisi, bu seramikleri doktora tezi olarak çalışmalarında ele alma ve yayımlama izni vermiştir. Ayrıca, kazı sürecinde emeğini esirgemeyen Phokaia kazı ekibi arkadaşlarıma da derin minnetlerimi iletirim.

KATALOG

(Tek tip olarak kataloga alınan kapaklara ait benzer örnekler metnin içerisinde işlenmiştir.)

Kat. 1

Buluntu Yeri : Phokaia 2015, 1219 ada 8 parsel, 10 no.lu sondaj, -1.50 – -1.70 m
 Ölçüler : Tutamak Çap. 2.9 cm, Ağız Çap. 16.6 cm, Yükseklik. 5 cm
 Tanımı : Tutamak, gövde, ağız kenarı parçası. Mika, taşçık, kum, kireç katkılı, sert, kırmızımsı sarı (5 YR 6/6) renkte
 Tarih : MS 3. yüzyılın ortası

Kat. 2

Buluntu Yeri : Phokaia 2015, 1219 ada 8 parsel, d4 plankaresi, -1.10 – -1.40 m
 Ölçüler : Tutamak Çap. 3.3 cm, Ağız Çap. 18.2 cm, Yükseklik. 5.8 cm
 Tanımı : Tutamak, gövde, ağız kenarı parçası. Mika, kum, şamot, kireç katkılı, orta sert, kırmızımsı kahverengi (5 YR 5/4) renkte
 Tarih : MS 3. yüzyılın ortası

Kat. 3

Buluntu Yeri : Phokaia 2016, 1219 ada 8 parsel, d3 – e3 plankareleri, -1.50 – -1.70 m
 Ölçüler : Tutamak Çap. 3 cm, Ağız Çap. 16 cm, Yükseklik. 5.4 cm
 Tanımı : Tutamak, gövde, ağız kenarı parçası. Mika, kum, şamot, kireç katkılı, sert, kırmızımsı sarı (5 YR 6/8) renkte
 Tarih : MS 3. yüzyılın ortası

Kat. 4

Buluntu Yeri : Phokaia 2016, 1219 ada 8 parsel, d3 – e3 plankareleri, -1.50 – -1.70 m

Ölçüler : Tutamak Çap. 2.8 cm, Ağız Çap. 17.6 cm, Yükseklik. 5.1 cm
 Tanımı : Tutamak, gövde, ağız kenarı parçası. Mika, kum, kireç katkılı, sert, kırmızımsı sarı (5 YR 6/8) renkte
 Tarih : MS 3. yüzyılın ortası

Kat. 5

Buluntu Yeri : Phokaia 2016, 1219 ada 8 parsel, d3 – e3 plankareleri, -1.50 – -1.70 m
 Ölçüler : Tutamak Çap. 3.2 cm, Ağız Çap. 17.4 cm, Yükseklik. 4.8 cm
 Tanımı : Tutamak, gövde, ağız kenarı parçası. Mika, kum, kireç katkılı, sert, sarımsı kırmızı (5 YR 5/8) renkte
 Tarih : MS 3. yüzyılın ortası

Kat. 6

Buluntu Yeri : Phokaia 2016, 1219 ada 8 parsel, duvarın batısında bulunan 2.5x10 m boyutlarındaki köprünün alınmasında ele geçen malzeme, -1.50 – -1.70 m
 Ölçüler : Tutamak Çap. 3.4 cm, Ağız Çap. 16.4 cm, Yükseklik. 4.2 cm
 Tanımı : Tutamak, gövde, ağız kenarı parçası. Mika, kum, kireç katkılı, sert, kahverengi (7.5 YR 5/4) renkte. Dış yüzey (10 YR 7/2) açık gri renkte
 Tarih : MS 3. yüzyılın ortası

Kat. 7

Buluntu Yeri : Phokaia 2016, 1219 ada 8 parsel, duvarın batısında bulunan 2.5x1.0 m boyutlarındaki köprünün alınmasında ele geçen malzeme, -1.50 – -1.70 m
 Ölçüler : Tutamak Çap. 3 cm, Korunan Yükseklik. 3.7 cm
 Tanımı : Tutamak, gövde parçası. Mika, kum, kireç katkılı, sert, açık kırmızı (2.5 YR 6/6) renkte
 Tarih : MS 3. yüzyılın ortası

Kat. 8

Buluntu Yeri : Phokaia 2016, 1219 ada 8 parsel, d3 – e3 plankareleri, -1.50 – -1.75 m
 Ölçüler : Tutamak Çap. 3.5 cm, Korunan Yükseklik. 3.6 cm
 Tanımı : Tutamak, gövde parçası. Mika, kum, kireç katkılı, sert, açık kırmızı (2.5 YR 6/8) renkte
 Tarih : MS 3. yüzyılın ortası

Kat. 9

Buluntu Yeri : Phokaia 2016, 1219 ada 8 parsel, duvarın batısında bulunan 2.5x1.0 m boyutlarındaki köprünün alınmasında ele geçen malzeme, -1.50 – -1.70 m
 Ölçüler : Tutamak Çap. 3.5cm, Yükseklik. 4 cm
 Tanımı : Tutamak, gövde parçası. Mika, kum, kireç katkılı, sert, açık kırmızı (2.5 YR 6/8) renkte
 Tarih : MS 3. yüzyılın ortası

Kat. 10

Buluntu Yeri : Phokaia 2016, 1219 ada 8 parsel, d3 – e3 plankareleri, -1.50 – -1.70 m
 Ölçüler : Tutamak Çap. 3.4 cm, Korunan Yükseklik. 3 cm
 Tanımı : Tutamak, gövde parçası. Mika, kum, şamot, kireç katkılı, sert, sarımsı kırmızı (5 YR 5/6) renkte
 Tarih : MS 3. yüzyılın ortası

Kat. 11

Buluntu Yeri : Phokaia 2016, 1219 ada 8 parsel, d3 – e3 plankareleri, -1.30 – -1.50 m
 Ölçüler : Tutamak Çap. 3.5 cm, Korunan Yükseklik. 4.8 cm
 Tanımı : Tutamak, gövde parçası. Mika, kum, kireç katkılı, sert, kırmızımsı sarı (5 YR 6/8) renkte
 Tarih : MS 3. yüzyılın ortası

Kat. 12

Buluntu Yeri : Phokaia 2016, 1219 ada 8 parsel, d3 – e3 plankareleri, -1.50 – -1.70 m

Ölçüler : Tutamak Çap. 3 cm, Korunan Yükseklik. 3.5 cm
Tanımı : Tutamak, gövde parçası. Mika, kum, şamot kireç katkılı, sert, kahverengi (7.5 YR 5/4) renkte
Tarih : MS 3. yüzyılın ortası

Kat. 13

Buluntu Yeri : Phokaia 2016, 1219 ada 8 parsel, duvarın batısında bulunan 2.5x1.0 m boyutlarındaki köprünün alınmasında ele geçen malzeme, -1.50 – -1.70 m
Ölçüler : Tutamak Çap. 2.8 cm, Korunan Yükseklik. 3 cm
Tanımı : Tutamak, gövde parçası. Mika, taşçık, kum, kireç katkılı, sert, açık kırmızı (2.5 YR 6/6) renkte. Dış yüzeyi çok soluk kahverengi (10 YR 8/2) renkte
Tarih : MS 3. yüzyılın ortası

Kat. 14

Buluntu Yeri : Phokaia 2016, 1219 ada 8 parsel, d3 – e3 plankareleri, -0.90 – -1.20 m
Ölçüler : Tutamak Çap. 3.2 cm, Korunan Yükseklik. 4.4 cm
Tanımı : Tutamak, gövde parçası. Mika, taşçık, kum, kireç katkılı, orta sert, sarımsı kırmızı (5 YR 5/6) renkte
Tarih : MS 3. yüzyılın ortası

Kat. 15

Buluntu Yeri : Phokaia 2015, 1219 ada 8 parsel, 10 no.lu sondaj, -1.50 – -1.70 m
Ölçüler : Tutamak Çap. 2.7 cm, Korunan Yükseklik. 3.6 cm
Tanımı : Tutamak, gövde parçası. Mika, taşçık, kum, kireç katkılı, sert, kırmızımsı sarı (5 YR 6/6) renkte
Tarih : MS 3. yüzyılın ortası

Kat. 16

Buluntu Yeri : Phokaia 2015, 1219 ada 8 parsel, 10 no.lu sondaj, -1.50 – -1.70 m
Ölçüler : Tutamak Çap. 3.5 cm, Korunan Yükseklik. 3.7 cm
Tanımı : Tutamak, gövde parçası. Mika, taşçık, kum, kireç katkılı, sert, sarımsı kırmızı (5 YR 5/6) renkte
Tarih : MS 3. yüzyılın ortası

Kat. 17

Buluntu Yeri : Phokaia 2015, 1219 ada 8 parsel, d4 plankaresi, -1.10 – -1.40 m
Ölçüler : Tutamak Çap. 3.6 cm, Korunan Yükseklik. 3.2 cm
Tanımı : Tutamak, gövde parçası. Mika, kum, kireç katkılı, sert, kırmızımsı sarı (5 YR 6/6) renkte
Tarih : MS 3. yüzyılın ortası

Kat. 18

Buluntu Yeri : Phokaia 2016, 1219 ada 8 parsel, duvarın batısında bulunan 2.5x10 m boyutlarındaki köprünün alınmasında ele geçen malzeme, -1.50 – -1.70 m
Ölçüler : Tutamak Çap. 3.2 cm, Korunan Yükseklik. 3.5 cm
Tanımı : Tutamak, gövde parçası. Mika, taşçık, kum, kireç katkılı, orta sert, kırmızımsı kahverengi (5 YR 5/4) renkte
Tarih : MS 3. yüzyılın ortası

Kat. 19

Buluntu Yeri : Phokaia 2015, 1219 ada 8 parsel, e4 plankaresi, -0.95 – -1.40 m
Ölçüler : Tutamak Çap. 3.9 cm, Korunan Yükseklik. 3.5 cm
Tanımı : Tutamak, gövde parçası. Mika, kum, kireç katkılı, sert, açık kırmızı (10 R 6/8) renkte. Dış yüzey soluk kırmızı (10 R 6/3) renkte
Tarih : MS 3. yüzyılın ortası

Kat. 20

Buluntu Yeri : Phokaia 2015, 1219 ada 8 parsel, 10 no.lu sondaj, -1.50 – -1.70 m
Ölçüler : Tutamak Çap. 3.2 cm, Korunan Yükseklik. 4 cm

Tanımı : Tutamak, gövde parçası. Mika, taşçık, kum, kireç katkılı, sert, kırmızımsı sarı (5 YR 6/6) renkte

Tarih : MS 3. yüzyılın ortası

Kat. 21

Buluntu Yeri : Phokaia 2015, 1219 ada 8 parsel, 10 no.lu sondaj, -1.50 – -1.70 m

Ölçüler : Tutamak Çap. 2.8 cm, Korunan Yükseklik. 3.2 cm

Tanımı : Tutamak, gövde parçası. Mika, taşçık, kum, kireç katkılı, sert, kırmızımsı sarı (5 YR 6/6) renkte

Tarih : MS 3. yüzyılın ortası

Kat. 22

Buluntu Yeri : Phokaia 2015, 1219 ada 8 parsel, 10 no.lu sondaj, -1.50 – -1.70 m

Ölçüler : Tutamak Çap. 3.2 cm, Korunan Yükseklik. 3.6 cm

Tanımı : Tutamak, gövde parçası. Mika, taşçık, kum, kireç katkılı, sert, sarımsı kırmızı (5 YR 5/6) renkte

Tarih : MS 3. yüzyılın ortası

Kat. 23

Buluntu Yeri : Phokaia 2015, 1219 ada 8 parsel, 10 no.lu sondaj, -1.50 – -1.70 m

Ölçüler : Tutamak Çap. 3.1 cm, Korunan Yükseklik. 2.5 cm

Tanımı : Tutamak, gövde parçası. Mika, taşçık, kum, kireç katkılı, sert, kırmızımsı sarı (5 YR 6/6) renkte

Tarih : MS 3. yüzyılın ortası

Kat. 24

Buluntu Yeri : Phokaia 2015, 1219 ada 8 parsel, 10 no.lu sondaj, -1.50 – -1.70 m

Ölçüler : Tutamak Çap. 3.4 cm, Korunan Yükseklik. 2.8 cm

Tanımı : Tutamak, gövde parçası. Mika, taşçık, kum, kireç katkılı, sert, kırmızımsı sarı (5 YR 6/6) renkte

Tarih : MS 3. yüzyılın ortası

Kat. 25

Buluntu Yeri : Phokaia 2015, 1219 ada 8 parsel, 10 no.lu sondaj, -1.50 – -1.70 m

Ölçüler : Tutamak Çap. 3.4 cm, Korunan Yükseklik. 3.7 cm

Tanımı : Tutamak, gövde parçası. Mika, taşçık, kum, kireç katkılı, sert, açık kahverengi (7.5 YR 6/4) renkte

Tarih : MS 3. yüzyılın ortası

Kat. 26

Buluntu Yeri : Phokaia 2015, 1219 ada 8 parsel, 10 no.lu sondaj, -1.50 – -1.70 m

Ölçüler : Tutamak Çap. 3 cm, Korunan Yükseklik. 3.9 cm

Tanımı : Tutamak, gövde parçası. Mika, kum, kireç katkılı, sert, açık kahverengi (7.5 YR 6/3) renkte

Tarih : MS 3. yüzyılın ortası

Kat. 27

Buluntu Yeri : Phokaia 2015, 1219 ada 8 parsel, 10 no.lu sondaj, -1.50 – -1.70 m

Ölçüler : Tutamak Çap. 3.1 cm, Korunan Yükseklik. 4 cm

Tanımı : Tutamak, gövde parçası. Mika, kum, kireç katkılı, sert, kırmızımsı sarı (7.5 YR 6/6) renkte

Tarih : MS 3. yüzyılın ortası

Kat. 28

Buluntu Yeri : Phokaia 2015, 1219 ada 8 parsel, 10 no.lu sondaj, -1.50 – -1.70 m

Ölçüler : Tutamak Çap. 3.5 cm, Korunan Yükseklik. 4.3 cm

Tanımı : Tutamak, gövde parçası. Mika, kum, kireç katkılı, sert, kırmızımsı sarı (5 YR

6/6) renkte
Tarih : MS 3. yüzyılın ortası

Kat. 29

Buluntu Yeri : Phokaia 2015, 1219 ada 8 parsel, 10 no.lu sondaj, -1.50 – -1.70 m
Ölçüler : Tutamak Çap. 3.2 cm, Korunan Yükseklik. 3 cm
Tanımı : Tutamak, gövde parçası. Mika, kum, kireç katkılı, sert, kırmızımsı sarı (5 YR 6/6) renkte
Tarih : MS 3. yüzyılın ortası

Kat. 30

Buluntu Yeri : Phokaia 2016, 1219 ada 8 parsel, d3 – e3 plankareleri, -1.30 – -1.50 m
Ölçüler : Tutamak Çap. 3.3 cm, Korunan Yükseklik. 4.5 cm
Tanımı : Tutamak, gövde parçası. Mika, kum, kireç katkılı, orta sert, açık kırmızımsı kahverengi (5 YR 6/4) renkte
Tarih : MS 3. yüzyılın ortası

Kat. 31

Buluntu Yeri : Phokaia 2015, 1219 ada 8 parsel, e3 plankaresi, *-1.50 – -1.70 m
Ölçüler : Tutamak Çap. ~4 cm, Korunan Yükseklik. 3.3 cm
Tanımı : Tutamak, gövde parçası. Mika, taşçık, kum, kireç katkılı, sert, sarımsı kırmızı (5 YR 5/6) renkte
Tarih : MS 3. yüzyılın ortası

Kat. 32

Buluntu Yeri : Phokaia 2015, 1219 ada 8 parsel, e3 plankaresi, -1.50 – -1.70 m
Ölçüler : Tutamak Çap. 3.3 cm, Korunan Yükseklik. 3.1 cm
Tanımı : Tutamak, gövde parçası. Mika, taşçık, kum, kireç katkılı, sert, açık kırmızımsı kahverengi (5 YR 6/4) renkte
Tarih : MS 3. yüzyılın ortası

Kat. 33

Buluntu Yeri : Phokaia 2015, 1219 ada 8 parsel, e3 plankaresi, -1.50 – -1.70 m
Ölçüler : Tutamak Çap. 3.4 cm, Korunan Yükseklik. 4.1 cm
Tanımı : Tutamak, gövde parçası. Mika, kum, kireç katkılı, sert, kırmızımsı sarı (5 YR 6/6) renkte
Tarih : MS 3. yüzyılın ortası

Kat. 34

Buluntu Yeri : Phokaia 2015, 1219 ada 8 parsel, e3 plankaresi, -1.50 – -1.70 m
Ölçüler : Tutamak Çap. 3.2 cm, Korunan Yükseklik. 3.4 cm
Tanımı : Tutamak, gövde parçası. Mika, taşçık, kum, kireç katkılı, sert, kahverengi (7.5 YR 5/4) renkte
Tarih : MS 3. yüzyılın ortası

Kat. 35

Buluntu Yeri : Phokaia 2015, 1219 ada 8 parsel, e3 plankaresi, -1.50 – -1.70 m
Ölçüler : Ağız Çap. 17.8 cm, Korunan Yükseklik. 3.4 cm
Tanımı : Ağız kenarı, gövde parçası. Mika, kum, kireç katkılı, sert, kırmızımsı sarı (5 YR 6/6) renkte
Tarih : MS 3. yüzyılın ortası

Kat. 36

Buluntu Yeri : Phokaia 2016, 1219 ada 8 parsel, d3 – e3 plankareleri, -1.50 – -1.75 m
Ölçüler : Ağız Çap. 17 cm, Korunan Yükseklik. 3.5 cm
Tanımı : Ağız kenarı, gövde parçası. Mika, kum, kireç katkılı, sert, kırmızımsı sarı (5 YR 6/6) renkte
Tarih : MS 3. yüzyılın ortası

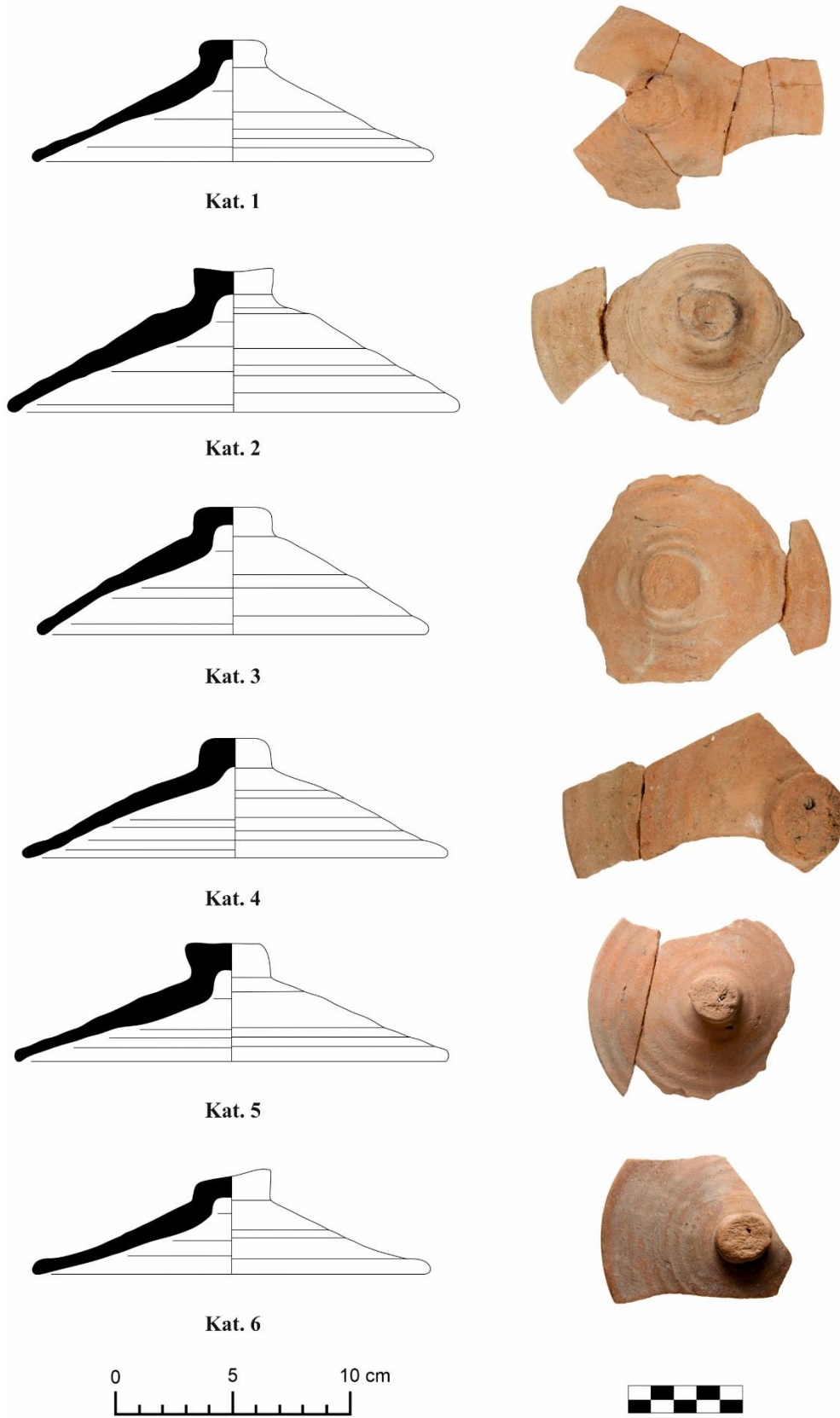

Fig. 6. Phokaia, 1219 ada 8 parselde ele geçen pişirme kabı kapaklarından örnekler

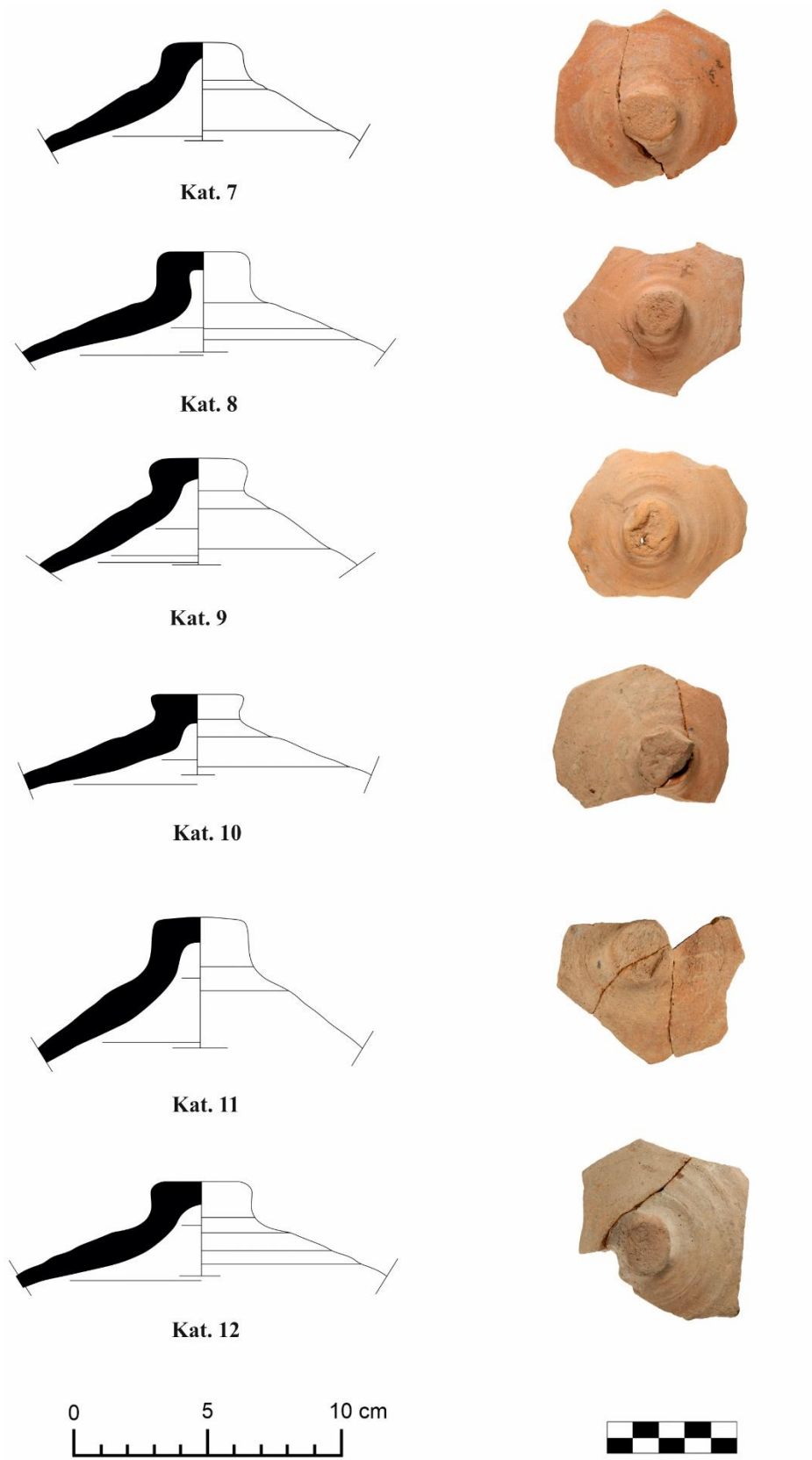

Fig. 7. Phokaia, 1219 ada 8 parselde ele geçen pişirme kabı kapaklarından örnekler

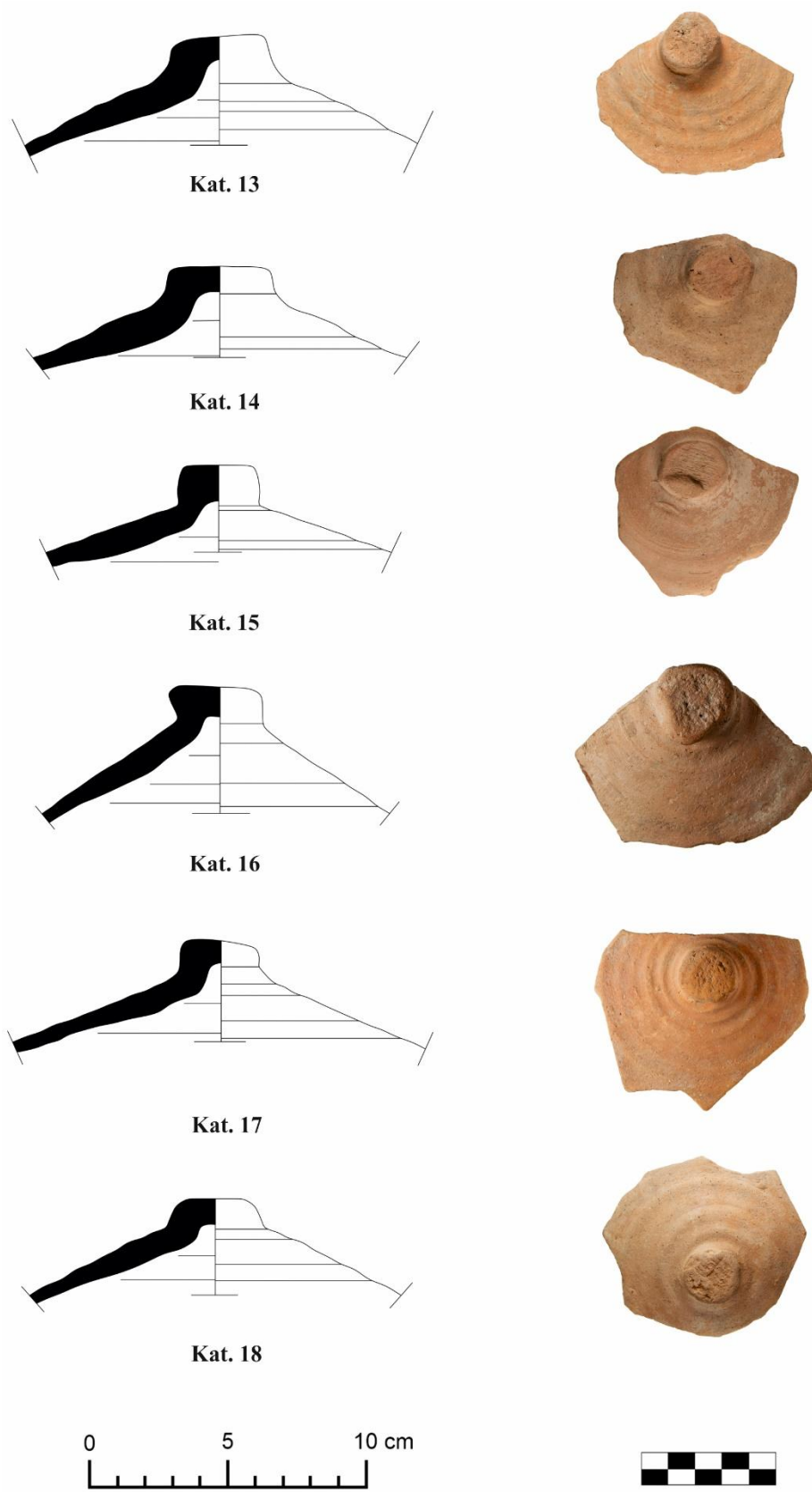
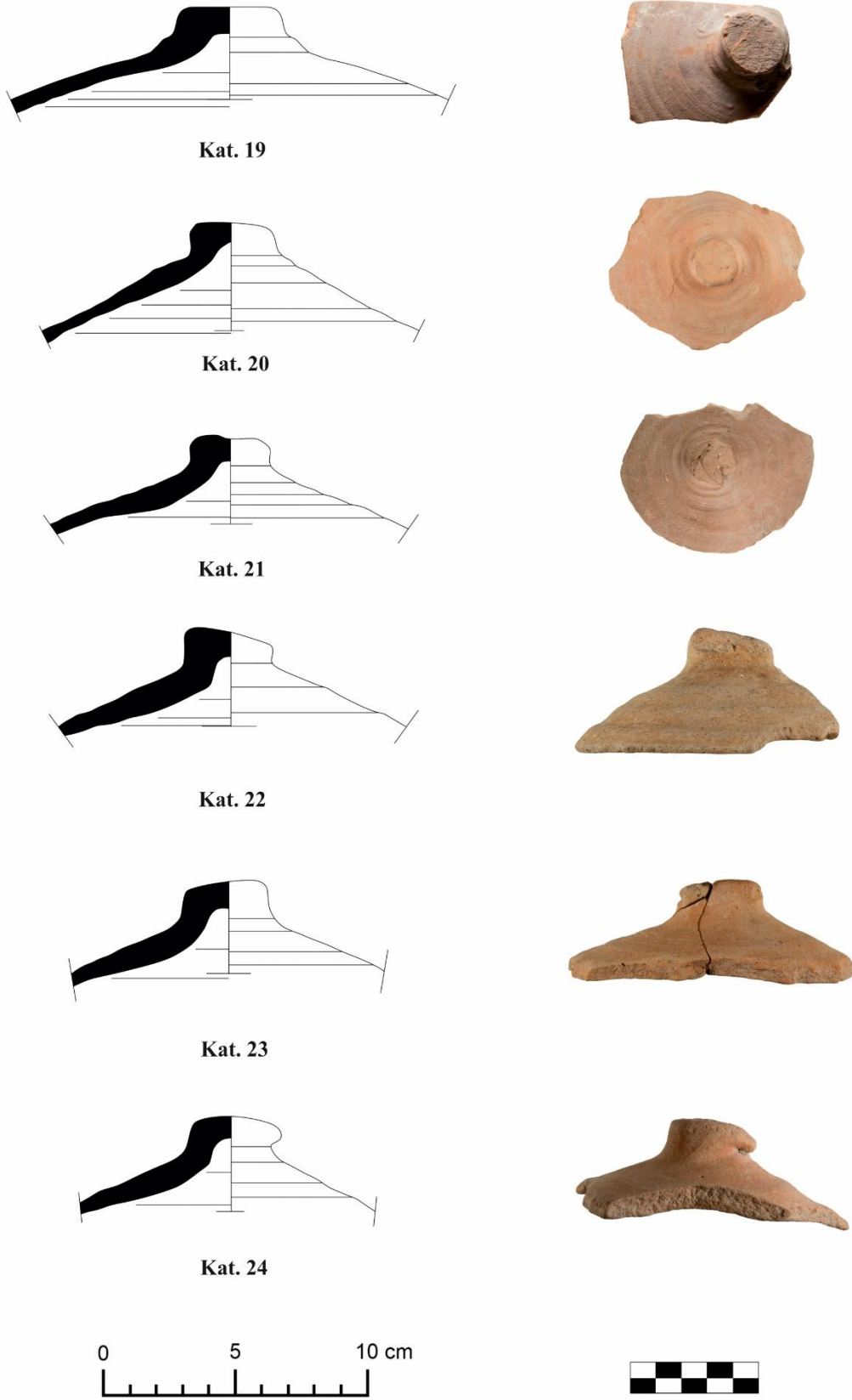

Fig. 8. Phokaia, 1219 ada 8 parselde ele geçen pişirme kabı kapaklarından örnekler

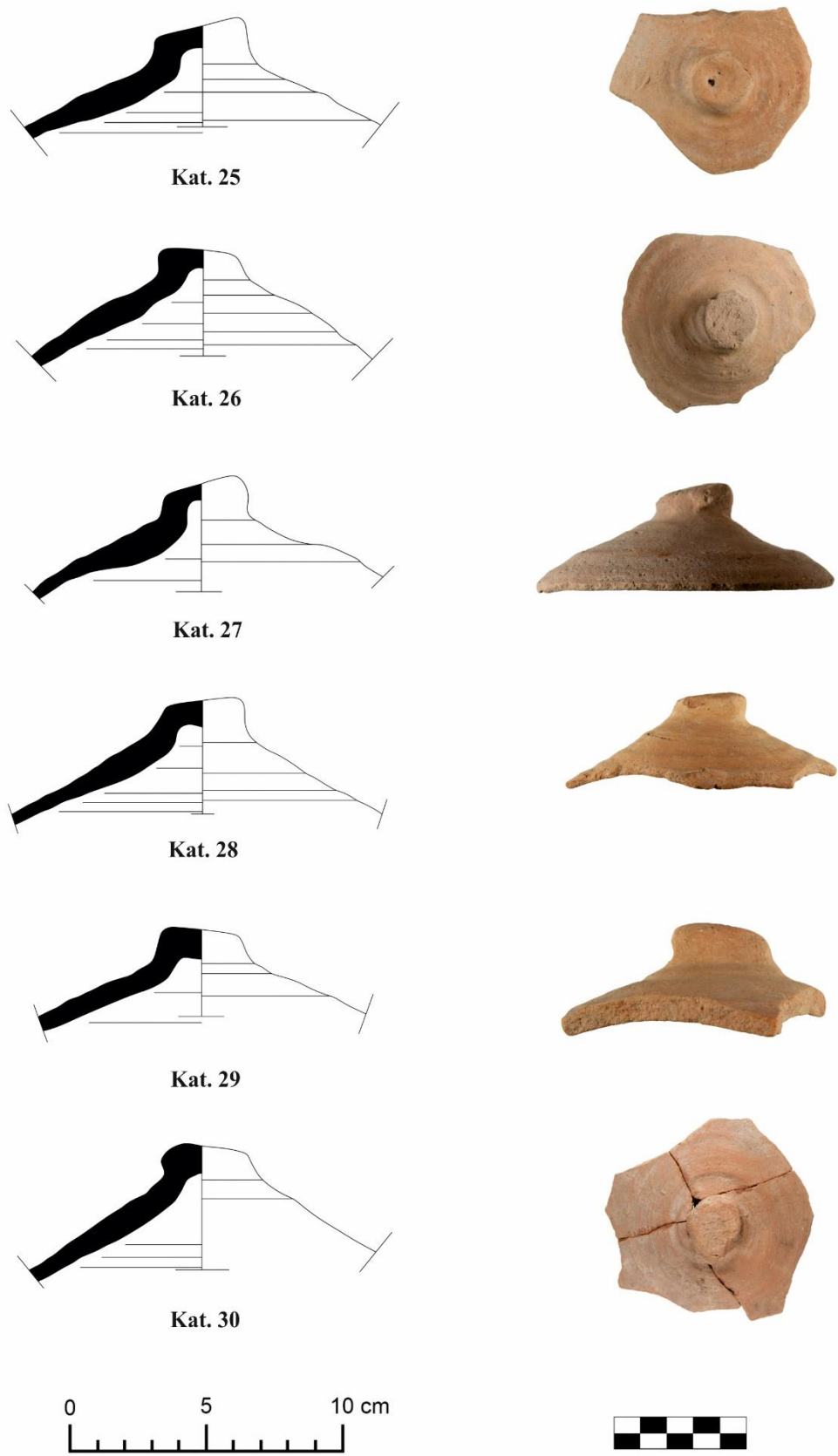

Fig. 10. Phokaia, 1219 ada 8 parselde ele geçen pişirme kabı kapaklarından örnekler

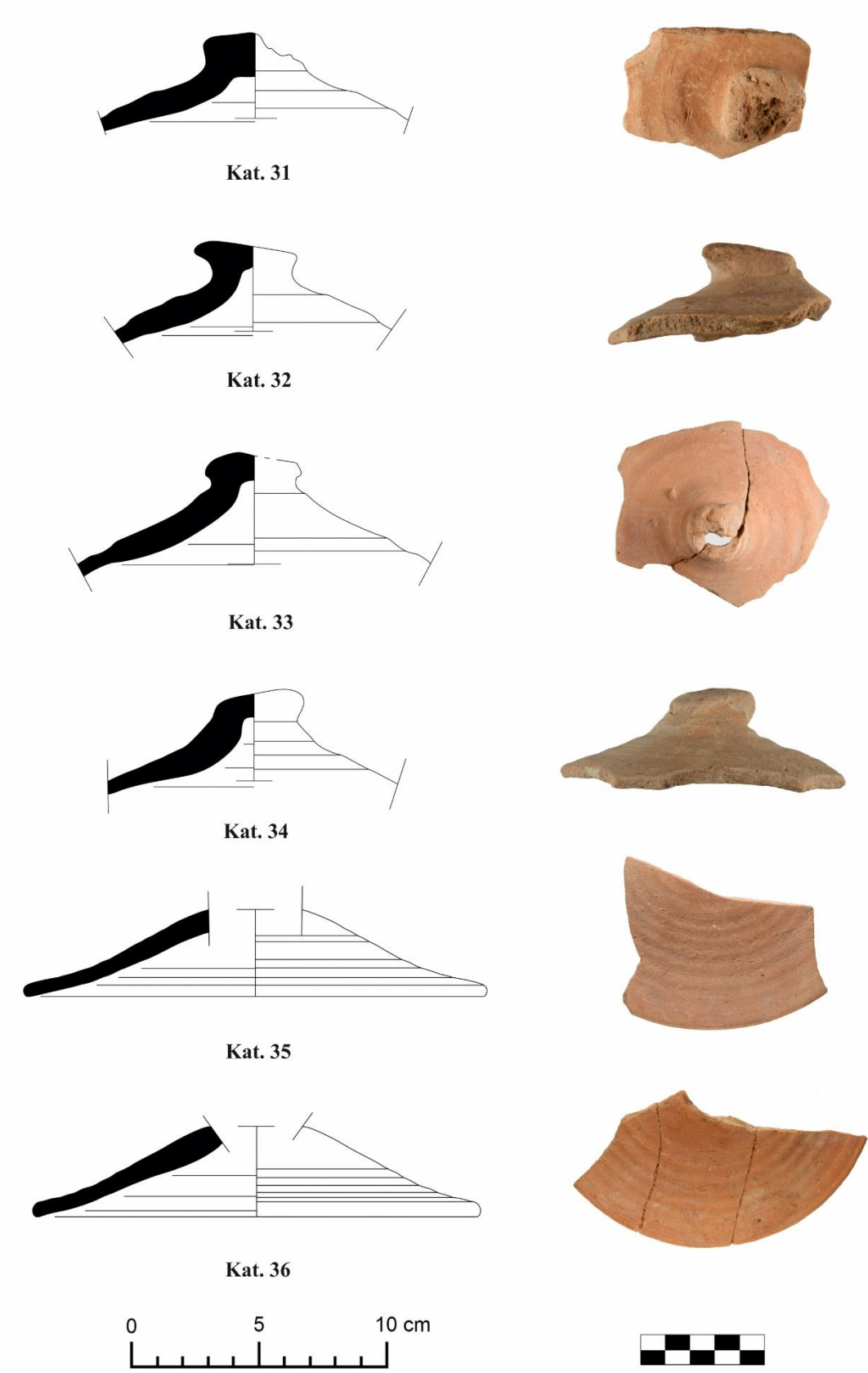

Fig. 11. Phokaia, 1219 ada 8 parselde ele geçen pişirme kabı kapaklarından örnekler

BİBLİYOGRAFYA

- Akkaş İ. & Ergürer E. 2023, "Parion: First researches on Late Antique coarse wares, cooking wares and amphorae". LRCW 6: Late Roman Coarse Wares, Cooking Wares and Amphorae in the Mediterranean: Archaeology and Archaeometry: Land and Sea: Pottery Routes, 181-209.
- Aktaş R. 2018, Antandros Kazısı Yamaç Ev Roma Dönemi Seramikleri. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Akurgal E. 1956, "Foça Kazıları ve Kyme Sondajları". *Anatolia* I, 33-40.
- Akurgal E. 1990, Anadolu Uygurlukları. İstanbul.
- Akurgal E. 1993, Ege ve İzmir. Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı, İstanbul.
- Anderson-Stojanović V. 1992, Stobi, The Hellenistic and Roman Pottery. New Jersey.
- Arıcı S. 2020, "Phokaia'nın Hellenistik ve Roma Dönemi Mezarları ile Ölü Gömme Gelenekleri". *Seleucia* X, 155-183.
- Arıcı S. 2022, "Antik Çağ'da Phokaia Ekonomisi". *OANNES – Uluslararası Eskiçağ Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 4/1, 77 – 98.
- Aydemir A. 1995, Phokaia Erken Roma Dönemi Pişirme Kapları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Bean G. E. 1995, Eski Çağda Ege Bölgesi. Arion Yayınları, İstanbul.
- Bellido A. G. 1940, "La colonización phokaia en España desde los orígenes hasta la batalla de Alalíe". *Ampurias* II, Siglo VII-535, 55-83.
- Broughton T.R.S. 1959, "Roman Asia Minor". *An Economic Survey of Ancient Rome* IV. (Ed. T. Frank, New York, 505-949.
- Bunke H. & Breder J. & Kaiser I. & Reichardt B. & Weber U. 2015, "Didyma. Bericht über die Arbeiten der Jahre 2010-2013". *AA* 2015/1, 109-172.
- Civelek A. 2021, "Phokaia Sahil Yolu Kırmızı Astarlı Seramikleri". *ARMA* I, 41-65.
- Demircioğlu H. 1987, Roma Tarihi. 1/1. Menşelerden Akdeniz Havzasında Hakimiyet Kurulmasına Kadar. Ankara.
- Des Courtils J. & Laroche D. 2004, "Ksanthos Et Le Letoon: Rapport Sur La Campagne De 2003". *Anatolia Antiqua* 12, 309-340.
- Doğar E. & Sezgin Y. & Gürbüz M. 2009, "Aigai 2007-2008". 31. KST, Cilt 2, 343-356.
- Doksanaltı E. M. 2006, Knidos Kap-Kario Kazı Alanı. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Edwards G. R. 1956, Small Objects from the Pnyx: II. *Hesperia* Suppl. 10, Princeton.
- Edwards G. R. 1975, Corinthian Hellenistic Pottery. Corinth. VII.3, New Jersey.
- Ekin-Meriç A. 2014, "A New Deposit from a Banquet Hall of the Bath-Gymnasium in Metropolis". *ÖJh* Band 83, 11-41.
- Ekin-Meriç A. & Öz A. K. 2017, "Metropolis Peristilli Ev Mimarisi ve Seramik Buluntuları". *Arkeoloji Dergisi* XXII, 263-278.
- Erön A. 2013, Tralleis Hamam-Gymnasion Kompleksi Seramikleri. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Fırat M. 2011, Phokaia Geç Roma Dönemi Mutfak Kapları. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Fırat M. 2012a, "Phokaia Roma Dönemi Mutfak Kapları: Güveç Formu". *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi* 27, 153-166.
- Fırat M. 2012b, "Phokaia Roma Dönemi Seramikleri: Altlıklar". *Arkeoloji Dergisi* XVII, 105-115.
- Fırat M. 2013, "Phokaia Seramik Çöplüğü Alanından Ele Geçen Amphoralar". *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt.5, Sayı.8, 69-85.
- Fırat M. 2014, "Phokaia'da Seramik Çöplüğü ve Atölye Alanlarında Bulunan Roma Dönemi Seramikleri: Tava Formu". *MAKÜ Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi* 10, 21-36.
- Fulford M. G. & Peacock D. P. S. 1984, Excavations at Carthage, The British Mission; The Avenue du President Habib Bourguiba, Salamambo: The Pottery and Other Ceramic Objects from the Site, vol. I, 2. Sheffield.

- Hayes J. W. 1983, "The Villa Dionysos Excavations, Knossos". BSA 78, 97 - 169.
- Hayes J. W. 1992, Excavations at Saraçhane Istanbul II, The Pottery. Princeton.
- Hayes J. W. 2003, "Hellenistic and Roman Pottery Deposits from the 'Saranda Kolones' Castle Site at Paphos". BSA 98, 447-516.
- Herodotos, Tarih. (Çev. Müntekim Ökmen/2004), Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Hilgers W. 1969, Lateinische Gefäßnamen Bezeichnungen, Funktion und Form römischer Gefäße nach den antiken Schriftquellen, Düsseldorf: Rheinland-Verlag.
- Istenič J. & Schneider G. 2000, "Aegean Cooking Ware in the Eastern Adriatic". *Rei Cretariae Romanae Fautorum Acta* 36, 341-348.
- Iustinus, (Epitoma) Epitome of the Philippic History of Pompeius Trogus. (Çev. J. S. Watson/1853). London.
- Jurišić M. 2000, Ancient Shipwrecks of the Adriatic, Maritime transport during the first and second centuries AD. BAR International Series 828, England.
- Kaya M. A. 2005, "Anadolu'da Roma Eyaletleri: Sınırlar ve Roma Yönetimi". *Tarih Araştırmaları Dergisi*, Cilt 24, Sayı 38, 11-30.
- Körsulu H. 2015, "Nagidos Arkaik, Klasik ve Hellenistik Dönem Mutfak ve Pişirim Kapları". *Gephyra* 12, 141-177.
- Ladstätter S. 2008, "Funde: Römische, spätantike und byzantinische Keramik". (Ed M. Steskal – M. La Torre), *Das Vadiusgymnasium in Ephesos: Archäologie und Baubefund*. FiE 14/1, 97-189.
- Ladstätter S. 2010, "Keramik". F. Krinzinger (Hrsg.), *Hanghaus 2 in Ephesos die Wohneinheiten 1 und 2, Baubefund, Ausstattung, Funde Textband Wohneinheit 1/2, Tafelband*, FiE VIII/8, 172 – 279, 530- 587.
- Langlotz E. 1966, Die kulturelle und künstlerische Hellenisierung der Küsten des Mittelmeers durch die Stadt Phokaia. Arbeitsgemeinschaft für Forschung des Landes Nordrhein-Westfalen Heft.130, VS Verlag für Sozialwissenschaften, Köln – Opladen.
- Lemaître S. & Waksman Y. & Arqué M. C. & Yener-Marksteiner B. & Pellegrino E. & Rocheron C. 2013, "Identité régionale et spécificités locales en Lycie : l'apport des céramiques culinaires". (Eds. P. Brun, L. Cavalier, K. Konuk – F. Prost), *Euploia. La Lycie et la Carie antiques, Mémoires* 34, 189-212.
- Le Quéré E. 2018, "Un lot de céramiques d'époque impériale romaine provenant du puits du Prytanée de Délos. A ceramics assemblage of the Roman imperial period from the Prytaneion well at Delos". *BCH* 142.1, 317-402.
- Maden E. 2019, Thyateira Antik Kenti Roma Dönemi Seramikleri (2012-2015 Yılları Arası). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Magie D. 1950, Roman Rule in Asia Minor to the end of Third Century after Christ. I-II. Princeton.
- Malamidou V. 2005, "Four Middle Roman ceramic groups from eastern Macedonia", (Eds. M. B. Briese – L. E. Vaag) *Relations in the Eastern Mediterranean from the Late Hellenistic Period to Late Antiquity: The Ceramic Evidence, Halicarnassian Studies* III, 98 -116.
- Malay H. 1987, "Batı Anadolu'da Aristonikos Ayaklanması". *E.Ü.Edebiyat Fakültesi Tarih incelemeleri Dergisi* III, 13-47.
- Malay H. 1992, Hellenistik Devirde Pergamon ve Aristonikos Ayaklanması. İzmir.
- Morel J. P. 2006, "Phocaeon Colonisation". *Greek Colonisation an Account Of Greek Colonies and Other Settlements Overseas Vol. 1*, (Ed.: G. R. Tsetschlazde), *Mnemosyne, Supplements* 193/1, Brill, Leiden, 358-428.
- Okan E., Fırat M., Baydan C. 2018, "Foça Çanak Koyu Sualtı Araştırmaları: İlk Bulgular". Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 45, 166-185.
- Oleson J. P. & Fitzgerald M. A. & Sherwood A. N. & Sidebotham S. E. 1994, *The Harbours of Caesarea Maritima, Results of the Caesarea Ancient Harbour Excavation Project 1980-85*, (Ed. J.P.Oleson), Vol.II: *The Finds and the Ship*. BAR International Series 594, England..
- Özbütev G. 1994, M.S. 3. Yüzyıl Phokaia Kaba Mutfak Keramiği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Özdemir B. S. 2009, Patara Roma Dönemi Günlük Kullanım Seramikleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Özdemir E. 2019, Kazı Buluntuları Işığında Nif Dağı Kırsal Kesim Hellenistik Dönem Seramikleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.

- Özyiğit Ö. 1991, "1989 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları". 12. KST, 1. Cilt, 127-153.
- Özyiğit Ö. 1992, "1990 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları". 13. KST, 2. Cilt, 99-122.
- Özyiğit Ö. 1993, "1991 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları". 14. KST, 2. Cilt, 1-22.
- Özyiğit Ö. 1995, "1992 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları". 15. KST, 2. Cilt, 11-36.
- Özyiğit Ö. 1996, "1994 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları". 17. KST, 2. Cilt, 1-26.
- Özyiğit Ö. 1998, "1996 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları". 19. KST, 1. Cilt, 763-794.
- Özyiğit Ö. 1999, "1997 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları". 20. KST, 2. Cilt, 49-65.
- Özyiğit Ö. 2000, "1998 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları". 21. KST, 2. Cilt, 33-46.
- Özyiğit Ö. 2003, "Phokaia'da Akurgal'ın Kazıları Işığında Son Dönem Çalışmaları". *Anatolia* 25, 97-127.
- Özyiğit Ö. 2006, "2004 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları". 27. KST, 2. Cilt, 73-88.
- Özyiğit Ö. 2007, "2005 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları". 28. KST, 2. Cilt, 341-354.
- Özyiğit Ö. 2008, "2006 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları". 29. KST, 2. Cilt, 489-512.
- Özyiğit Ö. 2009, "2007 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları". 30. KST, 1. Cilt, 387-410.
- Özyiğit Ö. 2010, "2008 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları". 31. KST, 3. Cilt, 65-88.
- Özyiğit Ö. 2012, "2010 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları". 33. KST, 2. Cilt, 481-504.
- Özyiğit Ö. 2013, "2011 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları". 34. KST, 2. Cilt, 173-190.
- Özyiğit Ö. 2017, *Kent Duvarları ve Restorasyonu*. Ege Yayınları, İstanbul.
- Özyiğit Ö. 2018, "2016 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları". 39. KST, 2. Cilt, 111-127.
- Picchi G. 2008, "Nuovi dati sul Portus Pisanus (Livorno): la ceramica in impasto a scisti microclastici, grigia e comune romana dalla campagna di scavo 2004". *Rassegna di Archeologia* 23B/2007-2008, 43-71.
- Pickersgill C. & Roberts P. 2003, "New Light on Roman Sparta: Roman Pottery from the Sparta Theatre and Stoa". *BSA* vol. 98, 549-597.
- Plinius, *Naturalis Historia*, (Ed. H. Rackham v.d.). London 1944-1962 [Loeb].
- Plutarkhos, (Flamininus) *The Parallel Lives*. (Ed. B. Perin). London 1914- 1926 [Loeb].
- Riley J. A. 1979, "The Coarse Pottery". *Excavations at Sidi Khrebish Benghazi, Volume II*, (ed. J. A. Lloyd), Tripoli.
- Robinson H. 1959, *The Athenian Agora V: Pottery of The Roman Period Chronology*, New Jersey.
- Rotroff S. I. 2006, *Hellenistic Pottery: The Plain Wares, The Athenian Agora 33*, The American School of Classical Studies at Athens.
- Sartiaux F. 1952, *Eski Foça*. (Çev. C.Ş.Kabağaçlı), Ege Turizm Cemiyeti, İzmir.
- Strabon, *Antik Anadolu Coğrafyası (Geographika XII-XIIIIV)*, (Çev. A. Pekman). İstanbul 1993.
- Topoleanu F. 2000, *Ceramica romana și romanobizantina de la Halmyris (sec. I-VII d.Ch)*. Tulcea.
- Tozan M. 2005, *Roma'nın Asya Eyaleti'ndeki Ekonomi Politikası (M.Ö. 129- İ.Ö. 27)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Tunç G. 2018, *Smyrna Agorası Mozaikli Yapı ve Seramikleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Uslu S. 1994, *Phokaia Kazılarında Bulunmuş Terra Sigillata*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Uğuz G. 2015, *Phokaia'nın Kuzeyinde Geç Roma Dönemi Bir Terra Sigillata Atölyesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Vapur Ö. 2009, *Menderes Magnesiası Hypokaustlu Yapı Yerel Üretim Seramikleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Vapur Ö. 2011, "Menderes Magnesiası Theatron Kazısı Seramik Buluntuları". *Anatolia* 37, 143-193.
- Wintermeyer U. 2004, *Die Hellenistische und frühkaiserzeitliche Gebrauchskeramik. Auf Grundlage der stratifizierten Fundkeramik aus dem Bereich der Heiligen Strasse*. Mainz.
- Zeyrek A. N. 2011, *Eski Roma Uygarlığında Beslenme Kültürü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.